

ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਇਸ ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ (ਭਾਗ-੧੬)
Gurmat and science in present scenario (Part-16)
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸੁਆਸ ਦੇ ਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ

Akal Purkh can preserve a living being without any breath

ਅੱਜਕਲ ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕੋਮਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਜਾਂ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਜਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਦਰਦ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਮਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਮਰੀਜ਼ ਕਈ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਸ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਾਇਰਸ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਵਾਇਰਸ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਏਜੈਂਟ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸੈਲਾਂ ਵਿਚ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇਜ਼ਾਬ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸੈਲ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਇਰਸ ਆਮ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਸੈਲਾਂ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਵਾਇਰਸ ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਇਰਸ ਤਾਂ ਇਤਨੇ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਮ ਖੁਰਦਬੀਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਲੈਕਟਰੋਨ ਖੁਰਦਬੀਨ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਵਾਇਰਸ ਵੀ ਇਕ ਨਿਰਜੀਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਵਾਇਰਸ ਇਕ ਕਰਿਸਟਲ (crystal) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦੀ, ਜੁਕਾਮ, ਫਲੂ (Influenza), ਛੋਟੀ ਮਾਤਾ (ਚਿਕਨਪੌਕਸ), ਆਦਿ, ਵਾਇਰਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਡਜ਼ ਵਰਗੀ ਖਤਰਨਾਕ ਬੀਮਾਰੀ ਵੀ ਵਾਇਰਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਹੈ, ਉਥੇ ਵਾਇਰਸ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੈਲ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਵੀ ਉਦੋਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਕੋਈ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ (fossils) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰੇਕ ਕਾਰਜ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਵਰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਜਗਤ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਜੋ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਮਾਨੁਖ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਾਥਰ ਤਰਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਾਸ ਤੇ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਭਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੈ ॥ ਆਪਿ ਕਰੈ ਆਪਨ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਖੇਲੈ ਬਿਗਸੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਜੋ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਅਵਰੁ ਨ ਆਵੈ ॥੨॥ (੨੨੨)

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੜੀ ਅਨਹੋਣੀ ਗੱਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਜੀਵ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਲਿਖਤ ਹੁਣ ਅਨਹੋਣੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਾਇਰਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸਵਾਸ ਦੇ ਜੀਵਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਮ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਇਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਬੁਧੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਤੇ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਜਾਂ ਝੂਠ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਕਈ ਸਟੇਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਪੱਥਰ ਕਾਲ, ਕਹਿੰ ਕਾਲ, ਲੋਹਾ ਕਾਲ (Stone Age, Bronze Age and Iron Age)।

ਪੱਥਰ ਕਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਘੜ ਕੇ ਤਿਖੇ ਤੇ ਨੁਕੀਲੇ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣੇ ਸਿਖ ਲਏ। ਕਹਿੰ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਤਾਂਬੇ, ਪਿੱਤਲ ਤੇ ਕਹਿੰ ਦੇ ਬਰਤਨ ਅਤੇ ਔਜ਼ਾਰ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਲੋਹਾ ਕਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਲੋਹੇ ਤੇ ਸਟੀਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਈਜ਼ਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਚਟਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਲ ਤੇ ਵੀ ਕੋਰਲ, ਐਲਗੀ, ਮੱਛੀਆਂ, ਕੇਕੜੇ, ਪੌਦੇ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜਕਲ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਚਟਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੇੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵ (ਮਾਈਕਰੋਬ) ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ 350°C ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਮਾਈਕਰੋਬ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਅਤੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਐਕਸਾਈਡ ਲੈ ਕੇ ਮੀਥੇਨ ਗੈਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖਾਂ, ਰੁੱਖਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ, ਤਟਾਂ (ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ), ਬੱਦਲਾਂ, ਖੇਤਾਂ, ਦੀਪਾਂ (ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ), ਲੋਕਾਂ (ਸੁਰਗ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਤੇ ਪਤਾਲ, ਸੱਤ ਲੋਕ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਤੇ ਸੱਤ ਲੋਕ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ), ਮੰਡਲਾਂ (ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਧਰਤੀ, ਗ੍ਰਹਿਣਾਂ), ਖੰਡਾਂ (ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ), ਵਰਭੰਡਾਂ (ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ), ਸਰਾਂ (ਸਰੋਵਰਾਂ), ਮੇਰਾਂ (ਮੇਰੂ ਵਰਗੇ ਪਰਬਤਾਂ), ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਉਤਭੁਜ, ਸੇਤਜ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਪਾਲਨਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਆਸਰਾ ਜੀਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਟਿੱਕਾ, ਜਨੇਊ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਕ ਭੇਖ ਜਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤਟਾਂ ਮੇਘਾਂ ਖੇਤਾਂ ॥ ਦੀਪਾਂ ਲੋਆਂ ਮੰਡਲਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਰਭੰਡਾਂ ॥ ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜਾਂ ਖਾਣੀ ਸੇਤਜਾਂਹ ॥ ਸੋ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਸਰਾਂ ਮੇਰਾਂ ਜੰਤਾਂਹ ॥ ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਸੰਮਲੇ ਸਭਨਾਂਹ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਕਰਣੀ ਤਾਹ ॥ ਸੋ ਕਰਤਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ਜਗੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜੋਰਾਰੀ ਸੁਅਸਤਿ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਦੀਬਾਣੁ ਅਭਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਟਿਕਾ ਕਿਆ ਤਗੁ ॥੧॥ (੪੬੭)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਮੇਰੇ ਨਾਲ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਜਮਦੂਤ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਮੌਤ ਜਾਂ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਪਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਜਪਣ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਦੀ ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਫਿਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਰਹਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆਂ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਾਲਿ ਨਰਾਇਣੁ ਮੇਰੈ ॥ ਜਮਦੂਤੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇਰੈ ॥ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਚੁ ਸਾਖੈ ॥੧॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ॥ ਦੁਸਮਨ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰੇ ਸਗਲੇ ਦਾਸ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੀਤੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੁਭਿ ਸਗਲੇ ਥਾਨ ਵਸਾਏ ॥ ਸੁਖਿ ਸਾਂਦਿ ਫਿਰਿ ਆਏ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਏ ॥ ਜਿਨਿ ਸਗਲੇ ਰੋਗ ਮਿਟਾਏ ॥੨॥੨੪॥੮੮॥ (੬੩੦)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਫਿਕਰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਫਿਕਰ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਨਾ ਓਥੇ ਕੋਈ ਵਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਓਥੇ ਕੋਈ ਸਉਦਾ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਓਥੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦੂਸਰੇ ਜੀਵ ਹੀ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬੁਟਿਆ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਆਪ ਸਭ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੨ ॥ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥ ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ ॥ ਓਥੈ ਹਟੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ ॥ ਸਉਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਕੋ ਲਏ ਨ ਦੇਇ ॥ ਜੀਆ ਕਾ ਆਹਾਰੁ ਜੀਆ ਖਾਣਾ ਏਹੁ ਕਰੇਇ ॥ ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ ਤਿਨਾ ਭਿ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥੧॥ (੯੫੫)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਸਦਾ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਕਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਜਦ ਕਿ, ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਇਸ ਆਹਰ ਵਿਚ ਆਪ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਚਟਾਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਰਥ ਸੋਚਾਂ ਤੇ ਫਿਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਸੁੱਕੀ ਲਕੜੀ ਵਰਗਾ ਵੀ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਇਕ ਅਗਿਆਨੀ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੱਚਾਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੂਝਵਾਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤਰ, ਧੀ, ਪਤਨੀ, ਦੋਸਤ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਭ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੋਂ ਰਿਜ਼ਕ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦਾ ਹੈ? ਪਾਲਣਹਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਰਿਜ਼ਕ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਨ! ਵੇਖ! ਕੁੰਜ ਉੱਡ ਉੱਡ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹਾਂ ਮੀਲ ਪੈਂਡਾ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਕੱਲੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਆਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਕੁੰਜ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਕਿ ਰਿਜ਼ਕ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਲੋਕ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥ ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਮਾਧਉ ਜੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ ਸੁ ਤਰਿਆ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸੁਕੇ ਕਾਸਟੁ ਹਰਿਆ ॥੧॥
ਰਹਾਉ ॥ (੧੦)

ਪੱਥਰ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਕੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ਤੇ ਮੌਤ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੇਦ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੱਭ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਗਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ, ਸੁੰਦਰ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕੀੜੇ, ਹਾਥੀ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਭ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਵਰਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਥੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੁਲ ਜਾਂ ਖਾਸ ਵਰਣ ਦਾ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਉਤੇ ਸਦਾ ਦਇਆਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਲਾਲ ਲਾਲ ਮੋਹਨ ਗੋਪਾਲ ਤੂ ॥ ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਪਾਖਾਣ ਜੰਤ ਸਰਬ ਮੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤੂ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਹ ਦੂਰਿ ਪੂਰਿ ਹਜੂਰਿ ਸੰਗੇ ॥ ਸੁੰਦਰ ਰਸਾਲ ਤੂ ॥੧॥ ਨਹ ਬਰਨ ਬਰਨ ਨਹ ਕੁਲਹ ਕੁਲ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾਲ ਤੂ ॥੨॥੯॥੧੩੮॥ (੧੨੩੧)

ਜੇ ਕਰ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ, ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸੁਆਸ ਦੇ ਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਕੋਮਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਜਾਂ ਦਿਨ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਵਾਇਰਸ ਆਮ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਸੈਲਾਂ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
- ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਵਾਇਰਸ ਵੀ ਇਕ ਨਿਰਜੀਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਹੈ, ਉਥੇ ਵਾਇਰਸ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੈਲਾਂ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਵੀ ਉਦੋਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ।
- ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਆਮ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਇਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਬੁਧੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਚਟਾਨਾਂ ਵਿਚ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਲ, ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।
- ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਚਟਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੇੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵ (ਮਾਈਕਰੋਬ) ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ।
- ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰੇਕ ਕਾਰਜ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਫਿਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਓਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦੂਸਰੇ ਜੀਵ ਹੀ ਹਨ।
- ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਚਟਾਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ।
- ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਕ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਕਰ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੁਆਸ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਮਝਣੀਏ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ।

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ”

(ਡਾ: ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ)
ਆਰ ਐਚ ੧ / ਈ - ੮, ਸੈਕਟਰ - ੮,
ਵਾਸ਼ੀ, ਨਵੀਂ ਮੁੰਬਈ - ੪੦੦੭੦੩.

(Dr. Sarbjit Singh)
RH1 / E-8, Sector-8,
Vashi, Navi Mumbai - 400703.
Email = sarbjitsingh@yahoo.com
<http://www.sikhmarg.com/article-dr-sarbjit.html>